

KUOPION YLIOPISTO

Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos
PL 1627, 70211 Kuopio
email: Pirjo.Polkki@uku.fi

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkistoarkiston seminaari: Erilaiset aineistot yhteiskuntatieteissä, Tampere 31.10.2008

Pirjo Pölkki

Miten lastensuojelun vaikuttavuutta on Suomessa tutkittu?

..

Lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimus - *mission impossible?*

- ▶ lastensuojelun käsitteen ja toimintakentän laajuus väestötason ehkäisevästä työstä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun ja yksittäisen lapsen edun toteutumiseen; julkinen, yksityinen ja kolmas sektori sekä koko kansalaisyhteiskunta potentiaalisina toimijoina

- ▶ tutkimusasetelmien, -menetelmien ja etiikan kannalta haasteellisia kysymyksiä kuten esimerkiksi

Milloin ja miten perheen elämään on puututtava lastensuojelun keinoin, jotta tapahtuisi muutosta lapsen eduksi?

Mitä lapsi todella saa kodin ulkopuolisesta huollosta ja kasvatuksesta kotiin jäämisen antiin verrattuna?

Millaiset kasvatus-/hoito-/kuntoutusmuodot auttavat: keitä, miten, millä ehdoilla?

Lastensuojelun vaikuttavuutta koskevia yleisiä kysymyksiä

- ▶ vaikuttavuuden arvioinnin/tutkimuksen peruskysymys:
Missä määrin tavoitteet on saavutettu ja ovatko tulokset toteutetun intervention tuottamia?
- ▶ vaikutukset voivat olla ennakoituja tai ennakoimattomia, myönteisiä tai kielteisiä, tahallisia tai tahattomia, paikallisia tai yleistettäviä; esim. mitä olisi tapahtunut ilman sijoitusta
- ▶ arviointi voi kohdistua sekä *vaikuttamisen prosessiin että lopputuloksiin lyhyellä ja pitkällä aikavälillä*
- ▶ työ-/asiakasprosessinäkökulma antaa viitteitä siitä, mikä vaikuttaa mihinkin, milloin, miten ja millä edellytyksillä
- ▶ ovatko julkishallinnon vaatimukset *tuloksellisista = kustannustehokkaista, tuottavista ja vaikuttavista lastensuojelupalveluista* suhteessa lasten tilanteen resursseihin, osaamiseen sekä arvioinnin ja tutkimuksen mahdollisuuksiin?

Millaista tietoa arvostetaan?

- ▶ vallitsevat paradigmat (realismi, kriittinen realismi, konstruktivismi) vaikuttavat tutkimusotteisiin ja tiedonhankintatapoihin kuten
  - § satunnaistettuun asetelmaan perustuvien tutkimusten meta-analyysit
  - § satunnaistettuihin ryhmiin perustuva tutkimusasetelmat
  - § kohorttitutkimukset (yhden tai useamman ryhmän seuranta); prospektiiviset ja retrospektiiviset pitkittäistutkimukset, tapaustutkimukset
  - § tilastotieto
  - § etnografinen tutkimus
  - § asiantuntija-arviointi, kokemustieto
- ▶ tutkimusnäyttöön (evidence-based) vai monipuolisempaan tietoon perustuva (knowledge-based) käytäntö?

Lastensuojelun vaikuttavuustutkimuksen ajankohtaisia reunaehtoja ja lähtökohtia

- ▶ Lastensuojelun kehittämishanke 2001-2007 & uusi lastensuojelulaki tuomassa hyvää pohjaa ja virikkeitä lastensuojelun dokumentoinnin, tilastoinnin ja hyvinvointi-indikaattoreiden parantamiseen; ne ovat olleet työläästii hyödynnettävissä tutkimukseen
- ▶ lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon asiakaskuntaa koskevan tiedon puutteita alettaa täydentää paikallisten ja alueellisten selvitysten (esim. Myllärniemi 2005, Heino 2007)
- ▶ mm. sosiaalityön ja psykologian ammatilliset lisensiaatintutkimukset ja väitöskirjat mahdollisuutena vaativammille lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimuksen asetelmille
- ▶ vaikuttavuuden tutkimuksen tueksi tarvitaan systemaattisia tutkimuskatsauksia (esim. Eronen 2007), myös ulkomaisia tutkimuksia ja interventioita kriittisesti tarkastelevia (esim. Haapasalo 1998, Bardy & Öhman 2007) tarvitaan

Sijaishuollossa kasvaneiden lasten ja nuorten taustoissa tutkimusten mukaan tavallisia

- ▶ geneettiset riskit, traumat, perheen päihde- ja mielenterveysongelmat, deprivaatio, kaltoinkohtelu, vanhempien menetys jne
- ▶ muuta väestöä enemmän sairastavuutta, mielenterveyden ja käyttäytymisen ongelmia sekä varhaisia kuolemia
- ▶ oppimisvaikeuksia, koulunkäynnin ongelmia
- ▶ sosiaalista syrjäytymistä

silti monet sijaishuollossa kasvaneet selviytyvät hyvin/ kohtalaisesti eri kriteereillä arvioituna ja verrokkeihin verrattuna -> tärkeä tutkia

- ▶ Millaisia vaikutuksia on lastensuojelun avo- ja sijaishuollon interventioiden ja työprosessien ajoituksella, kohdennuksella (yhteisö, ryhmä, perhe, yksilö), muodoilla, kestolla, laadulla jne.?
- ▶ Millä tavoin lastensuojelun asiakkaiden "muu elämänkulku" kietoutuu heidän kokemuksiinsa lastensuojelun asiakkaana?

*Resilience: vastustuskykyisyys, kuormittavissa oloissa selviytyminen, sisältää sekä sisäisiä suojaavia tekijöitä että sosiaalista tukea

Avohuollon tukitoimien vaikuttavuuden kannalta relevantteja tutkimuksia esim.

Huom. karkea esittämistapa ei tee täyttä oikeutta tutkimuksille

Tekijä/ tutkimuskohde	Tutkimusote/ menetelmiä	prosessi- tekijöitä	Välittömiä asiakas- vaikutuksia	Pitkän aikavälin asiakas- vaikutuksia
Forssén 1993/ yhden kunnan lastensuojelun avohuollon työ & asiakaskunta ((N=132)	survey dokumentit, asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelut	eritlaiset työprosessit ja työtavat eri asiakasryhmille	perheiden ongelmien ja palvelujen kohtaaminen	
Nygqvist 1995/Räätälöity työ nuorisohuollossa/ Lokki-projekti	toimintatutkimus, asiakkaiden ja ammattilaisten haastattelut ym.	ohjelmaan sitoutuminen, uudet työtavat	nuoren ja vanhempien tyytyväisyys ja kokemukset	nuoren elämäntilanteen seuranta (aikaväli?)
Hurtig 2004/lapsen sen paikka lastensuojelun perhetyössä	keskusteluaineistot (N=44) ja havainnoinnit	Lasten paikan rakentumisen ehdot perhetyössä	Lasten suojelutehtävän toteuttaminen	
Kaikko 2005/ moniongelmaisten perheiden kuntoutus	toimintatutkimus/ asiakkaiden ja ammattilaisten haastattelut	työprosessien sujuvuus ym	Perheen tilanteen muutos	Jälkiseurantaa projektin jälkeen kuukausia?

Sijaishuollon vaikuttavuuden kannalta relevantteja

tutkimuksia esim. (huom. karkea esittämistapa ei tee oikeutta tutkimuksille)

Tekijä/ kohde	Tutkimusote/ menetelmät	Prosessi- tekijöitä	Välittömiä asiakas- vaikutuksia	Pitkän aika- välin asiakas- vaikutuksia
Kivinen 1992/ lasuasiakkaat -87 (N=18372/16820)	pitkittäisselvitys, tilastot&syvennys sostt arvioinnit	työ- ja asiakas- prosessit: sijoitusurat	avoh.tukitoimien myönt./kielt. vaikutukset	
Oja & Virtanen 1998/SOS- lapsikylän merki- tys (N=209)	kysely, elämän- tarina, haastatte- lu (osalle)	asiakasnäkökul- ma sijoitukseen	tyytyväisyys, hyvinvointi, mm. koulutus, harrastukset	elämäntilanne, työtilanne
Bardy 2001/ Pikkulasten si- joitukset 1991-97	Pitkittäistutkimus (N=57, <1 v - 5 v lastenkotilasta, työntek.arvioinnit.	työprosessit, sijoitusten kestot ja lukumäärät, kulku-urat	lapsen tilanne vuonna 1991	hyvinvointi ja sijoitustilanne 1994 ja 1997
Pösö,Kitinoja, Jahnukainen /Koulukoti-oppi- laan urat 2001-03	v.1996 ja 2000 sijoitettujen urat, retrospekt. tark. haastattelut	työ- ja asiakas- prosessien jatku- vuus & tyypit	turvallisuus, osallisuus ym. hyvinvointi ja vajeet	tilanne vuosia sijoituksen jälkeen
Vornanen, Pölkki, Laitinen & al. 2007/ tarpeet, lastensuojelupro- sessit ja asiakas- vaikuttavuus	Kolme pitkittäis- aineistoa; lasu-dokumentit, testit, arvioinnit, haastattelut	Työprosessit ja asiakkuuspolut sekä muu elämänkulku <small>Pirjo Pölkki 311008</small>	itsearviointit hyvinvoinnista, dokumentoituja ammattilaisnäkö- kulmia	tilanne vuosia avoh. tukitoimien ja sijoituksen jälkeen

Päätelmiä tutkimuksista

- ▶ lastensuojelutyön vaikuttavuuden kannalta relevantti tutkimus on niukkaa ja heterogeenista, aineistot muutamaa poikkeusta lukuunottamatta pieniä, harvoin vertailuryhmiä
- ▶ avohuollon tukitoimien tukitoimia koskeva tutkimus painottuu perhetyöhön ja perheinterventioihin: runsaasti hankkeiden toteutuksen ja välittämien vaikutusten arviointeja, siirrettävyys?
- ▶ sijaishuollon prosessien kuvaajana ja karkeana vaikuttavuusmittarina käytetty mm. *hoidon pysyvyyttä* (sijoitusten määrä ja kesto, pysyvän sijoituksen saamisaika, sijoitusten ennakoimattomat katkeamiset, jotka mahd. yhteydessä lasten ja nuorten hyvinvointiin)
- ▶ tarvitaan monipuolisempaa tietoa *sijoitettujen lasten kasvuoloista (erit. vanhemmuus, huolenpito, virikkeet) ja hyvinvoinnista* (esim. rauhoittuminen, arjen sujuminen, turvallisuus, kiinnittyminen, terveys, mielenterveys, koulunkäynti, ihmissuhteet ja identiteetti)
- ▶ niukasti prospektiivisiä pitkäaistutkimuksia dokumentteja ja muita toistuvasti koottuja tietolähteitä sekä erityisiä tutkimusmenetelmiä hyödyntäen

Toimintaehdotuksia vaikuttavuustutkimusten kannalta

- ▶ valtakunnallisen, säännöllisesti kerättävän tiedon sekä selvitystyön kehittäminen
- ▶ lastensuojelun tarpeet selvitysten laatu ja dokumentointitapa tärkeitä myös tutkimustyön kannalta
- ▶ kehittämishankkeiden teoriapohjaiset arviointitutkimukset käyttöön
- ▶ lastensuojelun työprosessien ja -menetelmien kuvauksista niiden vertailuihin: mikä toimii missäkin konteksteissa
- ▶ monitieteiset pitkittäistutkimukset (saman kohortin seuranta eri näkökulmista)
- ▶ luonnollisesti syntyvien vertailumahdollisuuksien hyödyntäminen tutkimusasetelmissa (kotiin jääneet, adoptoidut, eri hoitomuotoihin sijoitetut)
- ▶ vaativampien kokeellisten eettisesti kestävien asetelmien rakentaminen vaikuttavuuden tutkimukseen
- ▶ valtakunnallinen/alueellinen lastensuojelun tutkimusverkosto ja tutkimusohjelma?

Lasten ja nuorten arvostaminen tiedontuottajina palveluista sekä omasta elämästään, jopa vertaistenkin elämästä. Eettisyys tiedon hankinnassa ja käytössä!

"Kerran oon yrittäny tehdä kirjettä kun ne sano, että jos ei uskalla puhua niille, niin pystyy myös tekemään kirjeen, mutta en minä oo tainnu uskaltaa vielä tehdä. Ne sano, että ne ite vaan lukkee, kelle se on annettu, että ne ei anna kenenkään muun, eikä kerro kellekkään. Sitten jos niille puhuu, niin ne ei kerro kellekkään."

(Haastateltu lapsi kertoo sosiaalityöntekijöistä Merja Pursiaisen ja Marjo Vepsäläisen pro gradun aineistossa, ks. www.pslastensuojelu.fi)

Lähteitä

Bardy, Marjatta (2001) Pikkulapsen sijoitus oman kodin ulkopuolelle - syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohtana. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (tom.) Eriarvoinen lapsuus. WSOY, 47- 81.

Bardy, Marjatta & Öhman, Kaisa (2007) Vaativa vauvaperhetyö. Stakesin työpapereita 61.

Haapasalo, Jaana & Repo, A. 1998. Sijoitettujen lasten kehitys. Katsaus tutkimuksiin. Aiheita 36. Stakes.

Haapasalo, Jaana. 2000. Young offenders experiences of child protection services. Journal of Youth and Adolescence 29,3,97-116.

Heino, Tarja (2007) Keitä ovat uuden lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakes Työpapereita 30.

Eronen, Tuija (2007) Katsaus suomalaiseen lastensuojelututkimukseen. <http://lastensuojelunkasikirja.fi>.

Hukkanen, Raija (2002). Psychosocial problems of children placed in children's homes. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja D:524.

Hurtig, Johanna. 2000 Huvitusta, hyvitystä vai hyödyllistä?

Hurtig, Johanna. 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60.

Jahnukainen, Makku (2004). Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Stakes Aiheita 29.

Kaikko, Kirsi (2005) Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Kuopion yliopisto.

Kalland, M. & Sinkkonen, J. 2001. Finnish children in foster care. Evaluating breakdown of long-term placement. Child Welfare 5, 513-527.

Kitinoja, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti. Stakes tutkimuksia 150.

Lähteitä (jatk.)

Kivinen, Tarja (1992) Lastensuojelun moninaisuus. Pitkittäis selvitys lastensuojelun asiakkuudesta. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 59.

Laurila, Anja. 1999. Toinen mahdollisuus. Pitkäaikainen sijaiskotihoito ja aikuistuneen tytön identiteetti, minäkäsitys ja sijaisäitirepresentaatio. Acta Universitatis Tamperensis 701. Tampere

Myllärniemi, Anniina. 2005 Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Siccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja.

Oja, L. & Virtanen, P. 1998. Antoiko SOS-lapsikylä uuden mahdollisuuden? Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin yliopiston aikuiskoulutuskeskus.

Pasanen, T. 2002. Lastenkodin asiakaskunta. Psykiatrisen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. Annales Universitatis Turkuensis. Turun yliopisto.

Pösö, T. 2004 Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Tutkimuksia 133. Stakes.

Rauhala, Urho (1972) Koulukotipoikien ja nuorisovankien myöhemmät elämänvaiheet. SVT XXX11:30. Helsinki.

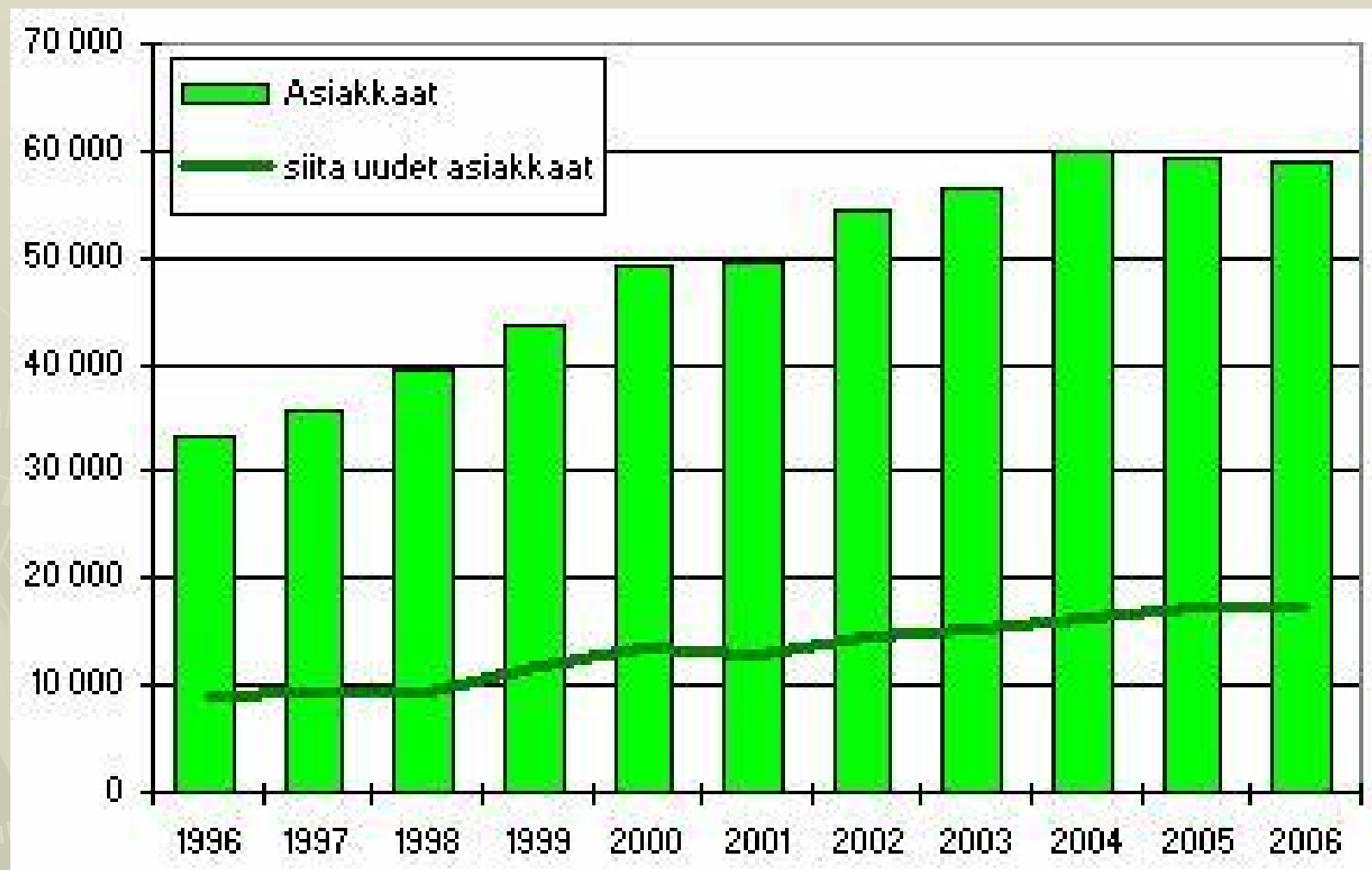
Rousu, S. 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi Acta nro 197. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Salo Reino 1956. Kunnallinen lastensuojelutyö sosiaalisen sopeutumisen kasvattajana. Vaasa:

Toivola, Pirjo. (1987) Koulukotinuorten seuranta tutkimus. 1980-1982 kotiutetut oppilaat. Sosiaalihuollon julkaisuja 20.

Vornanen, Riitta, Pölkki, Pirjo, Laitinen, Heidi & Lehmuskoski Antero. 2006. Needs, outcomes and processes in child protection. Critical incidents and factors concerning the effectiveness and outcomes of child protection services. Research plan for the project supported by the Academy of Finland.

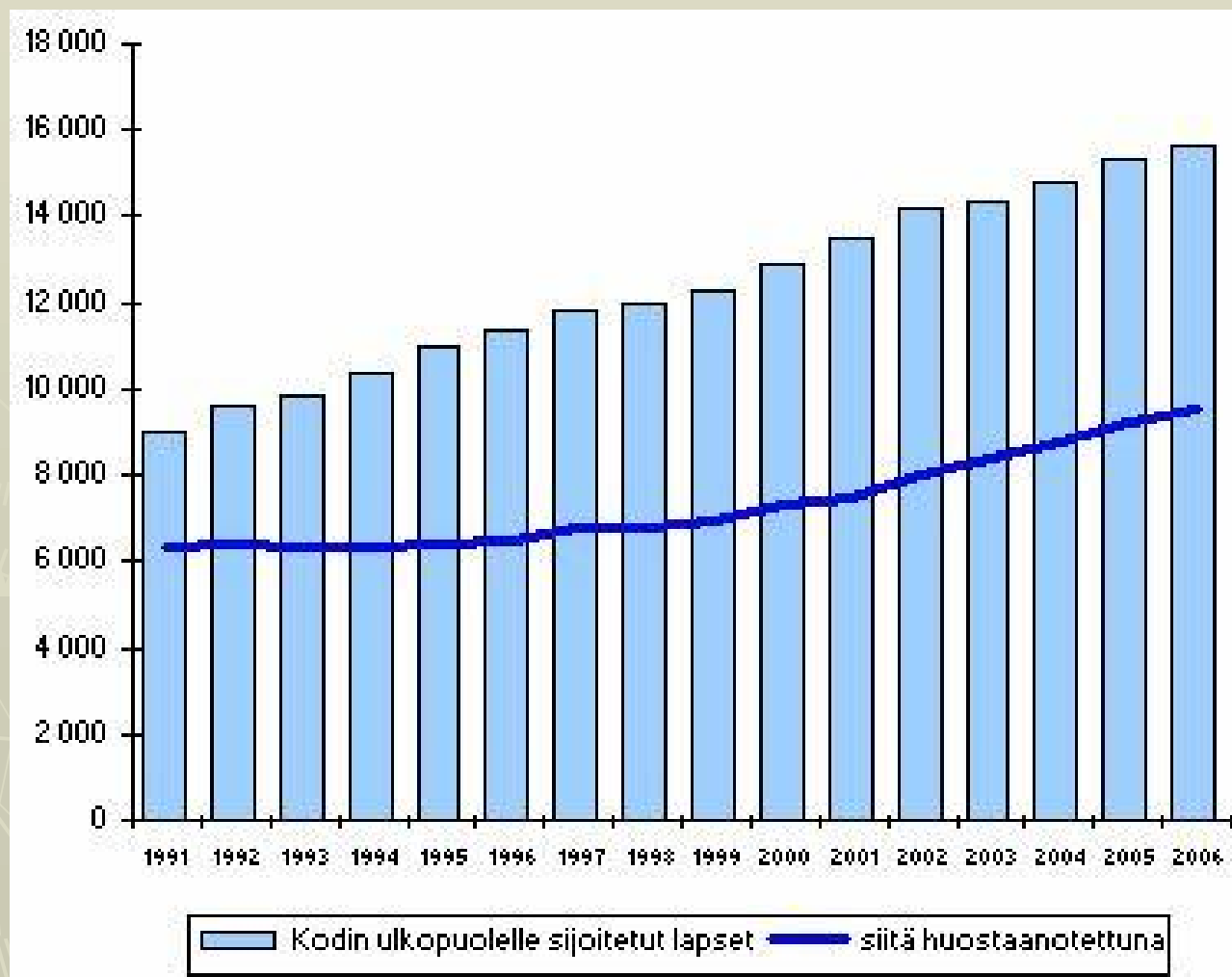
Liite 1. Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleet lapset ja nuoret 1998 - 2006

Piirjo Poikki 311008

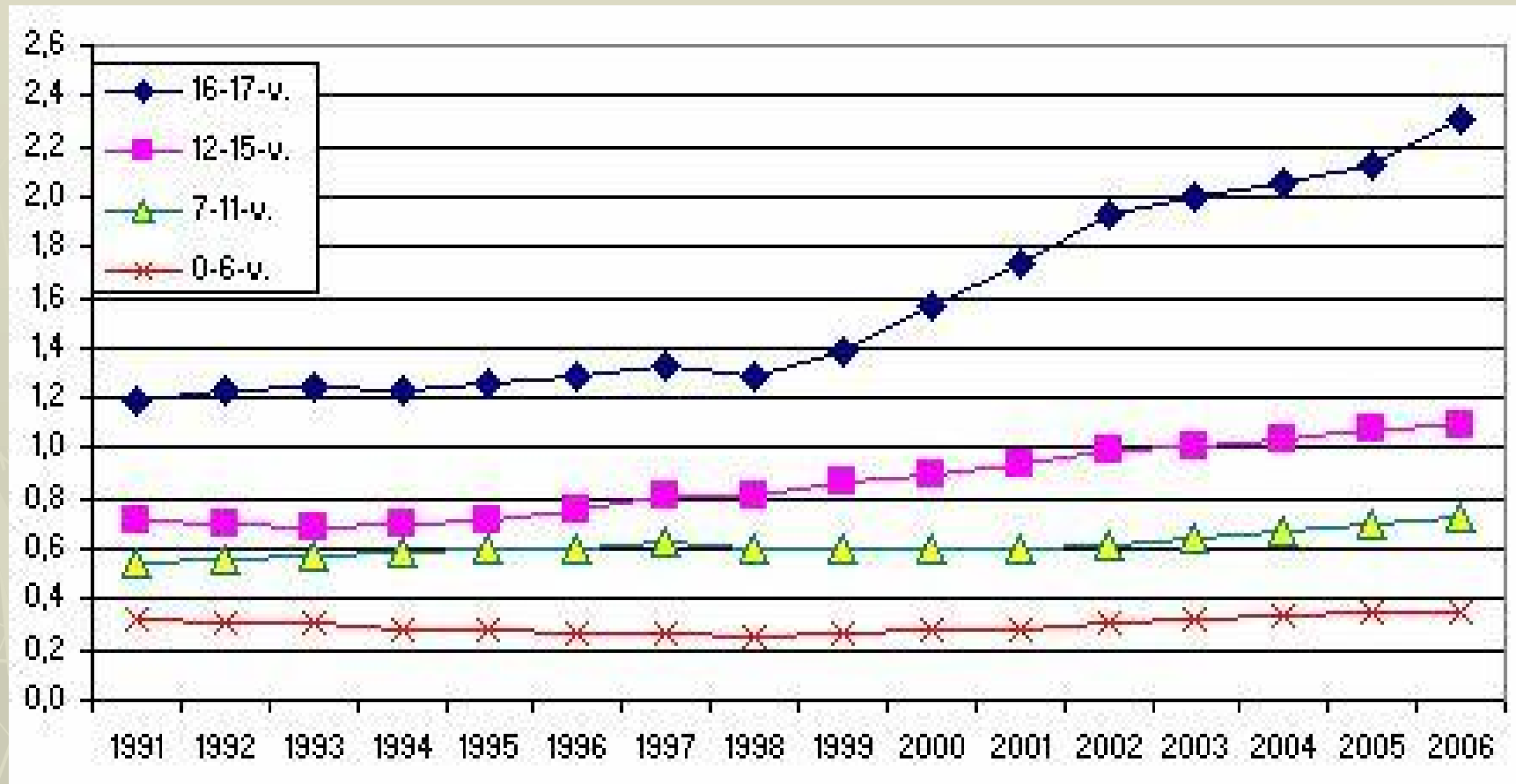
Lähde: Lastensuojelu 2006. Tilastotiedote 13/2007. Helsinki: Stakes.

Liite 2. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991 - 2006

Liite 3. Huostassa vuosittain olevat lapset suhteutettuna vastaavaan väestöön 1991 – 2006, % *

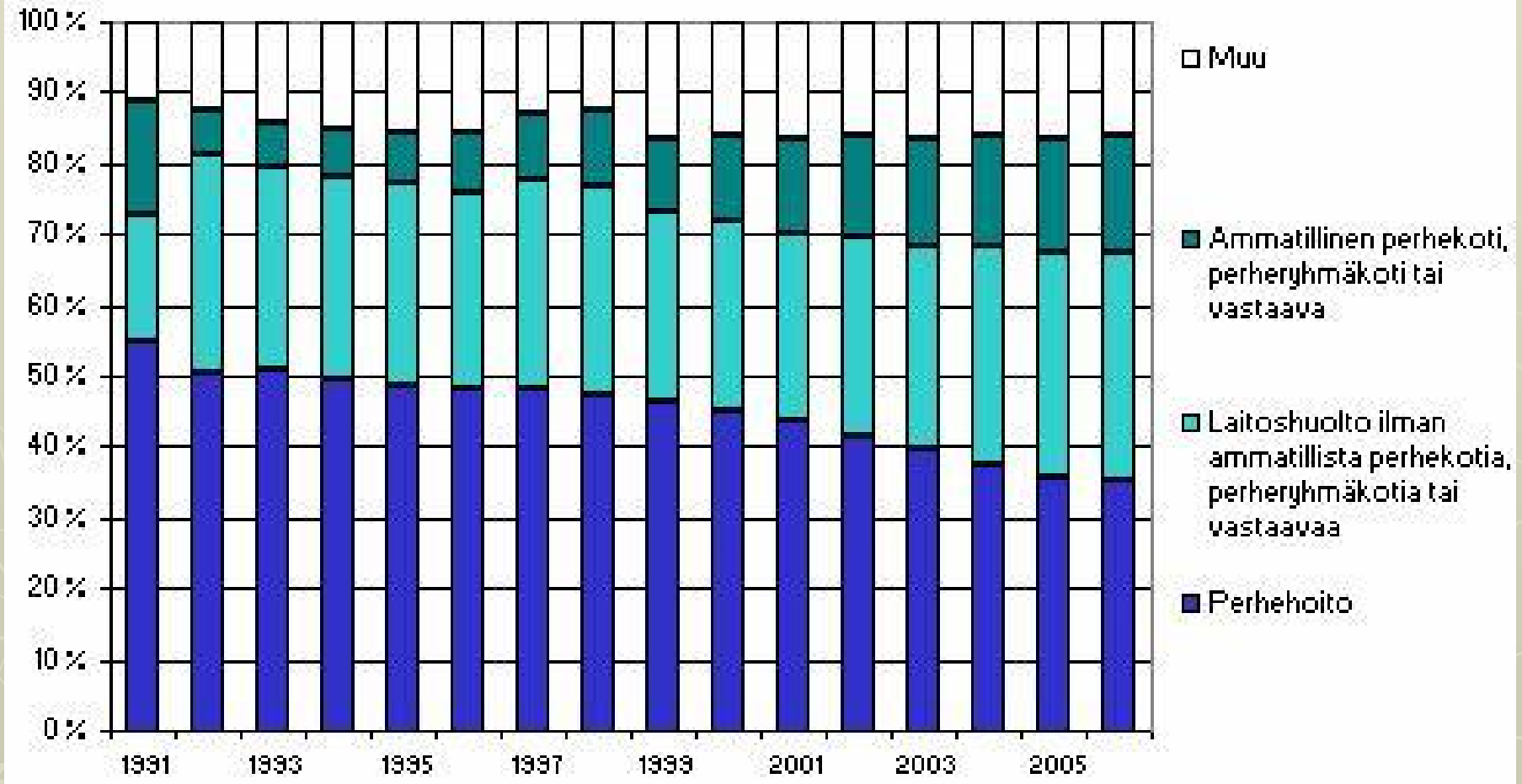

* Kiireellisesti huostaanotetut lapset eivät sisälly lukumääriin.

Lähde: Lastensuojelu 2006. Tilastotiedote 13/2007. Helsinki: Stakes

Pirjo Pölkki 311008

Liite 4. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret sijoitusmuodon mukaan vuosina 1995 – 2006, %

Lähde: Lastensuojelu 2006. Tilastotiedote 13/2007. Helsinki: Stakes